

ПЕРСПЕКТИВИ І РОЛЬ АКАДЕМІЧНИХ КОНСОРЦІУМІВ У ПРОЦЕСАХ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

ЛЕОНІД КЛИМЕНКО
професор, доктор технічних наук

ЮРІЙ КОНДРАТЕНКО
професор, доктор технічних наук

Чорноморський державний університет імені Петра Могили (м. Миколаїв)

Стаття присвячена обговоренню проблем взаємозв'язку демократичних змін в освітянській сфері для підвищення рівня кваліфікації, загальної культури та ерудиції фахівців з вищою освітою з ефективністю процесів державотворення в Україні. У ній аналізуються широкі можливості для міжуніверситетської співпраці, які відкриває об'єднання різнопрофільних університетів в академічні консорціуми, з врахуванням всіх потенційних можливостей навчальних закладів. Детально обговорюються цілі створення та основні характеристики академічних консорціумів, досвід американської та європейської систем вищої освіти з формування академічних консорціумів, можливості впровадження механізму багатовекторної неперервної освіти, можливості ефективного відстоювання і утвердження принципів університетської автономії та академічної свободи на основі академічних консорціумів, а також проблеми і перспективи міжуніверситетської інтеграції в українському освітньому просторі.

Ключові слова: міжуніверситетська співпраця, інтеграція, академічні консорціуми.

Вступ

Ефективність процесів державотворення в незалежній Україні відкриває широкі можливості для демократичних змін в освітянській сфері з метою швидкого підвищення кваліфікації, загальної культури та ерудиції спеціалістів з вищою освітою.

Духовне, економічне та інтелектуальне відродження суспільства вимагає створення спеціальних умов для всебічного розвитку всіх потенціальних можливостей талановитої студентської молоді на основі інтелектуального об'єднання, координованої взаємодії і співпраці різнотипних міжуніверситетських консорціумів (регіональних, міжрегіональних, галузевих, загальноукраїнських та міжнародних). Об'єднання різнопрофільних університетів в академічні консорціуми відкриває широкі можливості для міжуніверситетської співпраці з врахуванням всіх потенціальних можливостей навчальних закладів.

Основні цілі створення академічних консорціумів пов'язані з можливістю реалізації програм обміну для студентів і викладачів, співробітництва між управлінським персоналом, викладачами та студентами, розробки комплементарних навчальних планів, об'єднання ресурсних можливостей для спільного використання (комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, транспортних комунікацій, автоматизованих бібліотечних систем, відкритого кредитування, відкритого аудитування, спільних мережевих ресурсів, обміну продуктами харчування), розширення можливостей у сфері культури тощо.

Механізм багатовекторної неперервної освіти

Впровадження концепції академічних консорціумів дозволяє ефективніше відстоювати принципи університетської автономії та акаде-

мічної свободи. При створенні академічних консорціумів відкриваються насамперед широкі можливості для впровадження механізму багатовекторної неперервної освіти. Під новим терміном “багатовекторне навчання” слід розуміти паралельне отримання студентами знань з фахових дисциплін, що викладаються в базовому університеті, а також з додатково обраних за індивідуальним бажанням кожного студента дисциплін, що викладаються в інших університетах, які входять до складу академічного консорціуму. Мета багатовекторної освіти полягає в створенні необхідних умов для глибокого вивчення кожним конкретним студентом як фахових дисциплін, так і дисциплін, що відповідають його нахилам і здібностям, прагненням і бажанням.

Переважно імплементована в Україні одновекторна система вищої освіти, що спрямована на підготовку висококваліфікованих спеціалістів у конкретній галузі, разом з тим має суттєві недоліки, оскільки не забезпечує повної реалізації всіх потенціальних можливостей кожного студента. Враховуючи недостатній рівень профорієнтаційної роботи серед випускників середніх шкіл, слід зазначити, що знання абітурієнтів про свою майбутню спеціальність часто обмежуються тільки рекламними матеріалами того чи іншого вищого навчального закладу (ВНЗ). В процесі ж навчання студенти розділяються на 4 групи:

- а) 1 група – студенти, які абсолютно вірно обрали свій фах і не мають жодних розчарувань з приводу змісту дисциплін, що їм викладаються в університеті;
- б) 2 група – студенти, які вважають за необхідне отримати додатковий комплекс знань з дисциплін, що, на жаль, викладаються тільки в інших університетах (наприклад, студенти технічного університету бажали б поглибити свої знання з педагогіки чи прослухати курс вищої математики за обсягом навчальної програми класичного університету тощо);
- в) 3 група – студенти, які б хотіли більш широкої інтеграції технічної і гуманітарної освіти, що дозволить випускникам з технічних спеціальностей мати також глибокі знання з одного чи декількох гуманітарних напрям-

ків: правознавства, етнографії, літературознавства, філософії, археології, біології, психології тощо;

- г) 4 група – студенти, які помилково обрали спеціальність і бажали б суттєвої зміни профілю підготовки шляхом збільшення кількості дисциплін, що вивчаються в інших вузах регіону (повне переведення студента в ВНЗ іншого профілю, як правило, пов’язано з втратою одного або двох років, а також з необхідністю самостійного вивчення і складання додаткових іспитів з багатьох дисциплін, які часто і складають основу фундаментальної підготовки).

Існуюча в Україні система освіти передбачає введення до навчальних планів блоків дисциплін “за вибором ВНЗ” та “за вибором студентів”, але, як правило, ці дисципліни пропонуються в рамках вузько-профільної спеціалізації конкретного ВНЗ і не можуть задовольнити бажання студентів 2-4 груп щодо отримання багатовекторної освіти. Відчуття ж студентами повної самореалізації і комфортності в сфері вищої освіти можливе тільки при реалізації принципів академічної свободи, в т.ч. при впровадженні концепції багатовекторної освіти, що стає можливим при об’єднанні різнопрофільних ВНЗ в академічні консорціуми.

Основні характеристики академічних консорціумів та аналіз міжнародного досвіду

Аналіз міжнародному досвіду створення і функціонування різнотипних академічних консорціумів дозволяє означити такі основні характеристики академічних консорціумів, як:

- а) добровільність кожного ВНЗ відносно входження в академічні консорціуми;
- б) не двосторонні, а багатосторонні угоди ВНЗ щодо об’єднання в академічні консорціуми;
- в) втілення принципів багатоцільового співробітництва;
- г) загальна користь від довоготривалої взаємодії та взаємопідтримки ВНЗ в рамках академічних консорціумів;
- д) компетентне управління окремим профе-

сійним штатним органом для забезпечення ефективного функціонування академічного консорціуму.

Ідея об'єднання університетів знайшла широке втілення в Сполучених Штатах Америки. Особливої уваги заслуговує досвід американської системи вищої освіти і її взаємозв'язок з механізмами міжуніверситетського співробітництва саме в рамках академічних консорціумів. Високоєфективна діяльність таких американських консорціумів як Northern California Universities Consortia, Five Colleges (Massachusetts), Consortium of the Universities of the Washington Metropolitan Area, Consortium for Computing in Undergraduate Education (Western Pennsylvania and West Virginia), Boston University Education Consortium, Indiana University and Purdue University Consortium, Arkansas, Virginia Consortia for Continuing Higher Education та San Francisco Consortium зробили їх широковідомими не тільки в США, а й у всьому світі.

Формування коренів міжвузівського співробітництва між американськими університетами розпочалося ще в 1925 році. В 1960-х роках рух по створенню консорціумів було активізовано фінансовою підтримкою американським урядом діяльності консорціумів. Зараз в США налічується більше 115 потужних академічних консорціумів. Деякі з них об'єднують тільки приватні або державні ВНЗ, але багато з консорціумів мають змішану структуру.

Американські академічні консорціуми мають ієрархічно організовану структуру, що включає: міжнародний рівень, наприклад, National Students Exchange Consortium: USA/Canada; загальноамериканський рівень, наприклад, Council of Independent Colleges: 575 ВНЗ; рівень співпраці між декількома різними штатами, наприклад, Midwestern Higher Education Commission: Illinois, Ohio, Indiana, Kansas, Michigan, Minnesota, Missouri, Nebraska, North Dakota, Wisconsin; рівень окремого штату, наприклад, Commission on Independent Colleges and Universities of the State of New York: 106 ВНЗ; та регіональний рівень, наприклад, Five Colleges, Incorporated: 5 ВНЗ або Rochester Area Colleges Consortium: 18 ВНЗ.

Наприклад, 4 425 студентів приймало участь в

процесі багатовекторного навчання (cross registrations - CR) в 2001-2002 навчальному році в академічному консорціумі Five Colleges, Inc., а в наступному 2002-2003 навчальному році кількість CR-студентів збільшилася на 167. Американськими вченими [5, 10] захищено більше 100 дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук і доктора педагогічних наук, присвячених дослідженню академічних консорціумів на основі теорії систем, адаптивних методів, моделювання структурними рівняннями, НК-моделі Кауфмана, статистичних підходів, Delphi-методів та теорії хаосу.

Серед інших напрямів досліджень в області підвищення ефективності академічних консорціумів слід означити: нові ролі для консорціумів, сучасні спеціальні критерії для створення консорціуму, принципи CR-системи на безкоштовній та платній основі, особливості і практика спільного прийому і набору студентів, переваги спільних CR-навчальних програм і бібліотечно-го співробітництва, методи економічного розвитку та фінансової структури консорціумів, критерії оцінки ефективності академічних консорціумів, збір спонсорських коштів для розвитку консорціумів, врахування і поширення даних отриманого досвіду, вплив організаційного клімату і ролі директора (керівника) на ефективність консорціуму, аналіз основних проблем та факторів, що впливають на міжвузівську співпрацю в рамках консорціумів, виклики інституційної автономії [2,4].

Більш детально хотілося б зупинитись на організації процедури багатовекторного навчання (CR-procedure) в рамках Рочестерського регіонального консорціуму коледжів (Rochester Area Colleges Consortium -RACC). Членами RACC є 18 університетів і коледжів регіону (Rochester, New York, USA), включаючи Alfred University, Colgate Rochester/Bexley Hall/Crozer Divinity Schools, Empire State College, Finger Lakes Community College, Genesee Community College, Hobart and William Smith Colleges, Kauka College, Monroe Community College, Nazareth College, Roberts Wesleyan College, Rochester Institute of Technology and the National Institute for the Deaf, Bernard's Institute, John Fisher College, State Uni-

versity of New York College at Brockport, State University of New York College at Geneseo, State University of New York College of Technology at Alfred, University of Rochester, Wells college.

Опис CR-процедури на безкоштовній основі є окремою частиною міжуніверситетської угоди RACC, підписаної представниками всіх університетів і коледжів - членів RACC. Кожний член RACC може формулювати спеціальні вимоги до CR-студентів, не виходячи за рамки загального спільного підходу RACC щодо організації CR-процедури. Студенти денної форми навчання можуть брати участь в CR-процесах навчання протягом осіннього та весняного семестрів навчального року, CR-процедура не доступна для літнього семестру в будь-якій установі.

Характерними рисами CR-політики академічного консорціуму RACC є [1]:

- ◆ замовлений студентом курс (дисципліна) не викладається у його рідному університеті/коледжі;
- ◆ реєстрація для участі в CR-програмі починається в призначений термін часу і здійснюється при наявності вільних місць;
- ◆ CR-студент (візит-студент) навчається принаймні за 12 кредитними годинами в рідному університеті/коледжі;
- ◆ не більше двох CR курсів дозволено в будь-якому семестрі кожному студенту;
- ◆ максимум 12 кредитних годин дозволяється кожному студенту відвідувати в приймаючому університеті/коледжі (візит-університеті) через CR-програми RACC;
- ◆ CR-програма є закритою для студентів-заочників, CR-програма не поширюється на стажування (практику), уроки музики та на поглиблені професійні курси.

Сотні візит-студентів в Рочестерському регіоні отримують курси (дисципліни) в інших університетах RACC через механізм реалізації CR-процедури. Наприклад, через CR-програми RACC протягом осіннього семестру 2003/2004 навчального року студентка з Назаретового коледжу (Nazareth College) Джанет Франк (Janette Frank) брала в той же час додаткові курси (дисципліни) в Санкт-Джон Фішер коледжі (St. John Fisher College), а студентка з Назаре-

тового коледжу Мелісса Інглиш (Melissa English) - в Рочестерському університеті (University of Rochester) і Рочестерському технологічному інституті (Rochester Institute of Technology). Регіональний академічний консорціум RACC має багато таких успішних прикладів.

Всі студенти в рамках наукового співробітництва між різними штатами і в рамках міжнародних міжвузівських консорціумів мають можливість збагатити свій досвід, вивчаючи обрані дисципліни протягом семестру або року безпосередньо в кампусі візит-університету (члена відповідного академічного консорціуму).

На думку авторів Nazareth College є одним з кращих прикладів успішного міжуніверситетського співробітництва в рамках академічних консорціумів, оскільки Nazareth College, крім регіонального академічного консорціуму RACC, є також членом розподіленого між різними штатами академічного консорціуму Sisters of Saint Joseph College Consortium, що об'єднує 10 університетів і коледжів з Kansas City (MO), Philadelphia (PA), Chicopee (MO), St. Louis (MO), Los Angeles (CA), Weston (MA), St. Paul (MN), Rutland (VT), Albany (NY). Крім того, Nazareth College має значний досвід в організації обміну студентів (study abroad), співпрацюючи з університетами і коледжами більш як з 20-ти країн світу, включаючи, Італію, Францію, Іспанію, Німеччину, Угорщину, Україну та ін.

Європа

Особливості міжуніверситетської співпраці в українському освітньому просторі

В Україні існує певний досвід створення академічних консорціумів. Інтеграційні процеси в ВНЗ України на різних рівнях вже почалися в рамках сучасної освітньої реформи. Серед прикладів: а) на загальноукраїнському рівні в 2009 році створена Асоціація українських університетів, на міжрегіональному рівні функціонує консорціум «НаУКМА - ЧДУ ім. Петра Могили»; б) на регіональних рівнях створені Ради ректорів для організації взаємодії між університетами, зокрема, Рада ректорів Одеського регіону об'єднує 19

ВНЗ регіону, діють Регіональні міжвузівські центри в м. Дніпродзержинську (з 1995 р.) та в м. Миколаєві (з 1996 р.) та ін. Зокрема, створений в 2002 році консорціум між Національним університетом «Києво-Могилянська Академія» і Чорноморським державним університетом ім. Петра Могили довів свою ефективність у таких галузях освітньої діяльності, як участь в різноманітних міжнародних проектах, проведення спільних наукових конференцій вітчизняного та міжнародного рівня, заснування Асоціації українських університетів, спільне редагування та видання наукових журналів, обмін викладачами для читання лекцій, підготовка аспірантів та докторантів, робота у спільних комісіях при проведенні кандидатських іспитів тощо.

Аналіз ситуації в українській освіті показує, що ідея міжуніверситетської інтеграції наштовхується на певні труднощі, пов'язані з: високим рівнем централізації української освіти та низьким рівнем університетської автономії, браком солідарності між керівниками вищих навчальних закладів, які з одного боку усвідомлюють необхідність інтеграції, а з іншого боку – здійснюють спротив об'єднанню, побоюючись втратити владу. Вочевидь, позитивні приклади ефективно функціонуючих академічних консорціумів могли б кардинально змінити на краще принципи колективної поведінки в галузі міжуніверситетського співробітництва. В рамках одного академічного консорціуму в Україні, що може об'єднувати кілька різнопрофільних університетів, студенти мали б можливість протягом всього періоду навчання отримати за їх бажанням навчальні кредити з будь-яких дисциплін в будь-якому університеті академічного консорціуму. Такий перспективний спосіб гнучкого реагування вищої школи на запити суспільства дозволяє створити умови для повної реалізації здібностей кожної молодої людини при будівництві на демократичних засадах економічно розвинутої держави. Тому, на думку авторів, на даний час необхідним і доцільним є розв'язання задачі творчого перенесення передового досвіду США та Європейського Союзу і творчої трансформації основних принципів і методологічних аспектів розвитку академічних консорціумів до процесів

сучасної освітньої реформи в Україні.

Безумовно, на сучасному етапі освітньої реформи в Україні необхідна розробка чіткої концепції і методології організації академічних консорціумів, що враховували б сучасну динаміку економічного розвитку суспільства та особливості відповідних регіонів, підвищення рівня інтелектуалізації технологічних і виробничих процесів, комплексність ринкових відношень, гуманітаризацію і демократизацію суспільства.

Роль та аналіз процесів створення і функціонування Регіонального міжвузівського центру в Миколаєві

Одним з прикладів успішної імплементації концепції створення академічних консорціумів в Україні є інтеграційне об'єднання і співпраця ВНЗ Миколаївщини. Розглянемо більш детально особливості процесів активізації міжуніверситетської співпраці в рамках створеного на Миколаївщині в червні 1996 року Регіонального міжвузівського центру (РМЦ).

Основною метою діяльності Миколаївського Регіонального міжвузівського центру є сприяння процесу згуртування та об'єднання науково-педагогічних та інженерних сил вищих навчальних закладів м. Миколаєва на розв'язання актуальних науково-педагогічних і науково-технічних проблем, всебічний розвиток освітньої справи в інтересах України та її народу, піднесення ролі і збільшення внеску української науки в скарбницю загальнолюдських цінностей, сприяння захисту професійних та соціальних інтересів викладачів, науковців та інженерно-технічного персоналу.

Миколаївський Регіональний міжвузівський центр (Президент - д.т.н., професор Г.Ф.Романовський) об'єднує 9 провідних вищих навчальних закладів м. Миколаєва, співпраця між якими підпорядкована спільно розробленому Статуту, зокрема, до Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (НУК), Чорноморський державний університет імені Петра Могили (ЧДУ), Миколаївський національний університет імені В.Сухомлинського (МНУ), Миколаївський державний агра-

рний університет (МДАУ), Південно-слов'янський інститут Київського славістичного університету, Південна академія підвищення кваліфікації кадрів, Миколаївський політехнічний технікум, Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв), Миколаївський технікум залізничного транспорту. Обов'язки першого Віце-Президента (проф. Кондратенко Ю.П. з 1996 року) та Віце-Президента (проф. Клименко Л.П. з 2004 року) виконують автори даної статті.

РМЦ послідовно веде роботу, що направлена на всебічну підтримку наукових та освітніх програм, впровадження сучасних методологічних розробок, нововведень та інтелектуальних інформаційно-пошукових систем для забезпечення ефективної співпраці вищих навчальних закладів Миколаївського регіону.

Одним з головних напрямків діяльності РМЦ стала організація та проведення науково-практичних та науково-методичних конференцій, шкіл, семінарів та круглих столів для обговорення широкого кола актуальних проблем в науці та освіті, пошуку нових нетрадиційних рішень, направлених на підвищення якості підготовки спеціалістів з урахуванням можливостей міжуніверситетської співпраці тощо. Зокрема, під егідою РМЦ при взаємодії з Академією наук суднобудування України, Миколаївською обласною організацією Всеукраїнської асоціації молодих науковців (МОО ВАМН) та іншими організаціями проведено в м. Миколаєві та м. Южноукраїнську: Перший Міжнародний симпозіум “Проблеми суднобудування: стан, ідеї, рішення”, присвячений 100-річчю Чорноморського суднобудівного заводу (близько 300 доповідей з України, Росії, Німеччини, Польщі, Франції, Ізраїля, Китаю, Болгарії, Нової Зеландії), 1997; 2-гу, 3-тю та 4-ту Міжнародну науково-технічну конференцію “Проблеми енергозбереження та екології в суднобудуванні”, 1998, 2002, 2005; Всеукраїнську науково-методичну конференцію “Інтеграція та взаємозв'язок процесів впровадження державної мови у ВНЗах, НДІ та підприємствах”, 1998; Перший обласний форум молодих науковців Миколаївщини, 2000; Всеукраїнську науково-методичну конференцію “Взає-

мозв'язок реформи інженерної освіти і промислового розвитку України: стан, ідеї, рішення”, 2000; науково-практичну конференцію “Атомна промисловість – точка зору молодих науковців”, 2000; науково-практичний семінар “Спеціальна економічна зона “Миколаїв” та проблеми суднобудування”, 2001; науковий семінар для школярів старших класів “Сучасні напрямки науки в Україні”, 2001; обласну науково-практичну школу-семінар “Науково-методологічні аспекти розвитку творчого потенціалу науковців”, 2003; 2-й Форум молодих науковців Південного регіону “Стан та перспективи сучасних науково-освітніх комп'ютерних технологій”, 2003. До кожного з вищезгаданих наукових форумів та конференцій опубліковано програми та збірки попередньо відрецензованих наукових праць.

Одним з основних напрямків діяльності РМЦ є поступове впровадження в рамках Регіонального міжвузівського центру розробленої авторами (на основі досвіду ВНЗ США та Європейського Союзу) методології неперервної багатовекторної освіти з можливістю її реалізації в рамках регіональних міжуніверситетських консорціумів.

На Миколаївщині методологія неперервної багатовекторної освіти пройшла широке обговорення і схвалена 115-ма учасниками проведеного під егідою РМЦ та МОО ВАМН обласного семінару-наради для студентів вищих навчальних закладів “Міжвузівські інтеграційні процеси в Миколаївській області” (3 червня 2004 р., м. Миколаїв). Зокрема, проведене експертне опитування серед студентів ВНЗ–учасників семінару-наради показує, що, наприклад:

- ◆ студенти Миколаївського державного аграрного університету мають бажання вивчати додаткові навчальні дисципліни та отримувати спеціальні знання в рамках неперервної багатовекторної освіти в таких ВНЗ, як: а) Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (моделювання, біоніка в кораблебудуванні, основи технології машинобудування, комп'ютерна графіка, основи суднобудування, екологія, фінанси, комп'ютерні технології, інформаційні системи, бухгалтерський облік в промисловості та

кораблебудуванні, дизайн, опір матеріалів); б) Миколаївський центр Одеської національної юридичної академії (криміналістика, право та правові відносини, юриспунденція); в) Чорноморський державний університет імені Петра Могили (політологія, філологія, програмування, комп'ютерна техніка, медичні прилади, англійська мова, екологія, комп'ютерні мережі, психологія, педагогіка); г) Миколаївський національний університет імені В.Сухомлинського (педагогіка, математика, фізика, право та правові відносини, психологія, англійська мова); Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв (риторика, мистецтво); Південно-слов'янський інститут (іноземні мови);

- ◆ студенти ЧДУ імені П.Могили бажали б отримати додаткові знання в НУК імені адмірала Макарова, Південно-слов'янському інституті та інших університетах з економіки, комп'ютерних технологій, механіки, хімії, інженерії, журналістики, міжнародних відносин, етнографії, географії, вищої математики, обліку і аудиту, маркетингу, програмування, права;
- ◆ студенти МНУ імені В.Сухомлинського бажали б отримати в НУК імені адмірала Макарова, Миколаївській філії Київського національного університету культури і мистецтв та ЧДУ імені П.Могили додаткові знання з програмування (C++, Ada), економіки, комп'ютерних систем і мереж, комп'ютерної графіки, музики, співів, англійської мови, німецької мови, фізичної реабілітації;
- ◆ студенти НУК імені адмірала Макарова бажали б отримати додаткові знання в ЧДУ імені П.Могили, МДАУ, МНУ імені В.Сухомлинського, Миколаївській філії Київського національного університету культури і мистецтв та Південно-слов'янському інституті з системного адміністрування, веб-програмування, програмування (C++, Delphi), архітектури комп'ютерних мереж, психології, ораторського мистецтва, звукорежисури, менеджменту, англійської мови, Інтернет-технологій, правознавства;
- ◆ студенти Миколаївського центру Одеської

національної юридичної академії бажали б отримати додаткові знання в НУК імені адмірала Макарова, ЧДУ імені П.Могили, МДАУ, МНУ імені В.Сухомлинського, Південно-слов'янському інституті та інших університетах з програмування, педагогіки, психології, економіки, англійської мови, біоніки в кораблебудуванні, фізичної реабілітації, соціології, політології, філософії, логіки, військової підготовки.

Наведені дані і побажання студентів щодо найшвидших термінів впровадження механізму неперервної багатовекторної освіти в ВНЗ Миколаївського регіону підтверджують необхідність і безвідкладність цього процесу як в рамках РМЦ, так і в рамках всього українського освітнього простору.

Миколаївський Регіональний міжвузівський центр з метою прискорення процесів впровадження розробленої концепції неперервної багатовекторної освіти встановив тісне міжнародне співробітництво з рядом закордонних вищих навчальних закладів та установ, що мають багатолітній досвід в реалізації власних концепцій неперервної багатовекторної освіти, міжуніверситетського співробітництва та кооперації в рамках комплексів "підприємство-ВНЗ", зокрема з Nazareth College of Rochester (Рочестер, штат Нью-Йорк, США), Rochester Area Colleges, Inc. (Рочестер, штат Нью-Йорк, США), Cleveland State University (Клівленд, штат Огайо, США), Aldec, Inc. (Лас Вегас, штат Невада, США), Five Colleges, Inc. (Амхерст, штат Массачусетс, США), Rzeszow University (Жешув, Польща), DAAAM International Association for Automation & Manufacturing (Відень, Австрія), Real Academy of Doctors та Real Academia de Ciencias Economicas y Financieras (Барселона, Іспанія), Ruhr University Bochum (Бохум, Німеччина), Barcelona University (Барселона, Іспанія), Stord/Haugesund University College (Хаюгезунд, Норвегія), Міжнародною Асоціацією суднобудівників і судноремонтників Чорноморського регіону – БРАСС (Варна, Болгарія) та ін.

Регіональний міжвузівський центр став ініціатором проведення Міжнародної науково-практичної конференції "Перспективи вищої освіти:

роль міжуніверситетських консорціумів (НЕР'04)", м. Миколаїв, Україна, 30 вересня – 2 жовтня 2004 р. Метою Міжнародної конференції НЕР'04 було обговорення перспектив розвитку вищої освіти на основі міжуніверситетських інтеграційних процесів; обмін досвідом створення, організації та діяльності міжуніверситетських центрів, консорціумів та асоціацій; аналіз та обговорення методів і критеріїв оцінки ефективності функціонування консорціумів регіонального, національного та міжнародного рівнів; обговорення напрямків розвитку нормативної бази та стандартів вищої освіти для забезпечення ефективної роботи міжуніверситетських центрів, консорціумів та асоціацій в світлі сучасних вимог щодо підготовки висококваліфікованих фахівців; обговорення проблем багатовекторної освіти, при якій студенти мають можливість вивчати вибіркові курси в будь-якому університеті консорціуму. Організаторами конференції НЕР'04 виступили Регіональний міжвузівський центр (Миколаїв, Україна) і всі ВНЗ, що входять до його складу, Управління освіти і науки Миколаївської облдержадміністрації, Управління сім'ї і молоді Миколаївської облдержадміністрації, Назарет Коледж (Рочестер, Нью-Йорк, США), Миколаївська обласна організація Всеукраїнської асоціації молодих науковців, Академія наук суднобудування України.

Студентські творчі колективи в рамках академічних консорціумів

Створення міжуніверситетських творчих колективів, що об'єднують не тільки вчених науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів, але і найбільш підготовлених, перспективних і талановитих студентів є також надзвичайно важливим етапом у подальшому прискоренні розвитку науково-технічного прогресу у всіх галузях науки і техніки без винятку.

Об'єднання (інтеграція) творчих наукових колективів ВНЗ регіонів і країни в цілому на етапі формування наукового світогляду студентів представляє собою широкомасштабний етап придбання студентами багатого теоретичного досвіду, зокрема студентами, що у перспективі

вирішили присвятити своє життя науковій, науково-дослідній і науково-педагогічній діяльності.

Для широкого залучення талановитої молоді до поповнення лав вчених та науковців недостатньо тільки теоретичного навчання в рамках аудиторних навчальних годин ВНЗ. Тут необхідний багатогранний підхід, що поряд з традиційною теоретичною підготовкою дає можливість ознайомити, зацікавити і залучити студентів до участі в науково-практичній діяльності. Це можуть бути студенти, що навчаються за однією спеціальністю чи за спеціальностями одного напрямку, а потім, на старших курсах, можливо і доцільною є їх інтеграція у наукові творчі колективи студентів декількох суміжних спеціальностей.

Цілком природно, що для успішної підготовки майбутнього вченого поряд з теоретичною підготовкою необхідно надати можливість для практичної реалізації студентом теоретичних напрацювань. Звичайно при цьому величезну роль має відігравати сектор науково-дослідної роботи студентів ВНЗ, інтегруючий навчальну і наукову роботу на всіх ієрархічних рівнях взаємозв'язків процесу навчання (кафедральному, факультетському, інститутському, університетському).

Одним з найбільш ефективних методів виявлення студентських талантів є проведення щорічних студентських наукових олімпіад з різних спеціальностей і спеціалізацій. У цьому напрямку спостерігаються деякі об'єктивні труднощі, одна з яких полягає в наступному.

Підготовка студентів відповідної спеціальності ведеться, як правило, за навчальними планами, які кожен ВНЗ складає згідно своїх учбово-методичних планів, розробок тощо. Тому дуже часто вивчення студентами однієї і тієї ж дисципліни (дисциплін) в різних ВНЗ відбувається в різний час (різні семестри і навіть іноді різні курси). У повідомленнях про проведення предметних студентських республіканських олімпіад, як правило, ставляться суворі обмеження на курс, на якому повинні навчатися студенти, що беруть участь в олімпіаді. А якщо дисципліна читається на іншому курсі, тоді як бути? На наш

погляд, в положення про проведення предметних олімпіад треба внести відповідні узгоджувальні корективи, що дадуть змогу усунути цей дисбаланс.

Для формування світогляду майбутнього вченого професорсько-викладацькому складу ВНЗ необхідно залучати студентів усіх курсів як до участі в наукових проектах університетського значення, так і до участі у всеукраїнських та міжнародних науково-дослідницьких проектах, а також сміливо пропонувати студентам проведення самостійних етапів науково-дослідницької роботи, вагомими результатами яких у перспективі можуть бути рекомендовані для апробації на міжвузівських наукових конференціях, регіональних, всеукраїнських і міжнародних симпозиумах, які природно повинні координуватися міжуніверситетськими консорціумами.

Одним з важливих факторів, які забезпечують розкриття творчої мислячої талановитої студентської молоді, є створення спеціалізованих технічних кружків, у яких теоретично розроблені проекти перетворювалися б студентами у “метал”.

Тут ми дозволимо собі торкнутися і матеріальної сторони розглянутого питання. Доцільно виділяти спеціальні кошти на придбання необхідних матеріалів, а готовий продукт (механізм, пристрій тощо) надалі може бути, наприклад, експонатом спеціалізованих виставок чи запропонованим до впровадження у виробництво. У цьому зв'язку необхідно розробити діючі механізми матеріального заохочення і стимулювання студентів, що займаються науково-дослідницькою роботою, а також професорсько-викладацького й учбово-допоміжного складу, які керують студентськими науковими роботами чи розробками та забезпечують їх успішне виконання.

На даному етапі освітньої реформи в Україні та відродження і подальшого розвитку науково-технічного прогресу в державному масштабі створення академічних консорціумів є актуальним кроком, оскільки це буде суттєвим внеском в справу інтеграції творчих зусиль талановитої студентської молоді та формування майбутнього поповнення і діючого резерву корпусу вчених та науковців.

Регіональним міжвузівським центром в тісній співпраці з компанією Aldec, Inc. (США) проведено ряд міжвузівських олімпіад з програмування (С++, VHDL, Verilog), де студенти Миколаївщини виборювали призові місця з подальшим стажуванням у філіях компанії (Польща, Україна, 2000-2008); 4 лютого 2012 року Регіональним міжвузівським центром в партнерстві з компанією BizzClick (Великобританія-Україна) проведено Першу регіональну студентську олімпіаду з програмування (С++, РНР), переможцями якої стали студенти ЧДУ ім. Петра Могили, НУК ім. адмірала Макарова та МНУ ім. В.Сухомлинського. Всі переможці нагороджені почесними дипломами і цінними подарунками.

Перспективні напрямки наукових досліджень в області академічних консорціумів

До основних напрямків досліджень в області створення і забезпечення ефективного функціонування академічних консорціумів в Україні, на наш погляд, слід в першу чергу віднести:

- ◆ синтез структурно-організаційної побудови академічних консорціумів, що забезпечує гнучку переорієнтацію ВНЗ на реалізацію можливостей міжуніверситетської співпраці, багатовекторної та всебічно інтегрованої підготовки спеціалістів з урахуванням особливостей культурного, політичного і економічного розвитку регіонів, актуальних потреб на ринку праці тощо;
- ◆ розробку нормативно-правового забезпечення механізму створення та функціонування академічних консорціумів;
- ◆ аналіз фінансових аспектів, що пов'язані з матеріально-технічними та фінансово-економічними умовами забезпечення навчального процесу в рамках академічних консорціумів;
- ◆ розробку методології адміністративної координації для ефективного функціонування академічних консорціумів та обліку студентів при реалізації багатовекторної підготовки;
- ◆ розробку механізмів кадрового забезпечення процесів академічних консорціумів, що передбачають організацію періодичного підви-

щення кваліфікації лідерів шляхом їх стажування в провідних освітніх міжуніверситетських центрах за кордоном та в Україні;

- ◆ дослідження психолого-педагогічних аспектів створення та функціонування академічних консорціумів, аналіз психологічної сумісності управлінського персоналу, викладачів і студентів, стереотипів їх поведінки;
- ◆ аналіз можливості атестації спеціалістів за декількома спеціальностями (на межі спеціальностей) і принципів міжуніверситетської міжнародної сертифікації та нострифікації дипломів;
- ◆ формування методології науково-методичної взаємодії ВНЗ в рамках академічних консорціумів, що націлена на впровадження нових інформаційних технологій, нових педагогічних методів з залученням можливостей глобальної мережі Інтернет для підвищення мотивації та ефективності самостійної роботи студентів, приведення всіх атрибутів освітньої діяльності до рівня міжнародних освітніх стандартів, розробку гнучких навчальних планів модульного типу з узагальненими формами та методами навчання, принципів атестації та рейтингової системи, електронних підручників та посібників.

Особливу увагу варто приділити стратегії лобювання освітніх завдань академічних консорціумів як зовні, так і в середині добровільно об'єднаних університетів, та проведенню організаційно-методологічних досліджень в напрямку створення міжуніверситетських консорціумів міжнародного рівня, міжуніверситетських консорціумів з партнерською участю провідних вітчизняних та закордонних науково-дослідних організацій та промислових підприємств з наукоємною продукцією.

Висновки

На сучасному етапі освітньої реформи в Україні своєчасною є необхідність розробки і впровадження чіткої концепції створення академічних консорціумів, що враховувала б сучасну динаміку економічного розвитку суспільства, підвищення рівня інтелектуалізації технологічних і

виробничих процесів, комплексність ринкових відношень, гуманітаризацію і демократизацію суспільства. Реалізація цих завдань пов'язана також з розробкою науково-методологічних аспектів багатовекторної освіти, в основі яких мають бути принципи інтеграції і взаємодії різнотипних, в т.ч. регіональних, вищих навчальних закладів з гнучкими формами навчального процесу, навчальними планами і програмами, що відповідатимуть повній реалізації в подальшому всіх потенціальних здібностей і можливостей кожного студента в регіоні.

Американський та європейський досвід створення академічних міжуніверситетських консорціумів за сучасними вимогами демократичного суспільства являє собою світову цінність і його поширення є доцільним в Україні та багатьох країнах, що стали на шлях демократичного розвитку. Імплементация принципів університетської автономії та академічної свободи сприятиме підвищенню авторитету національних та регіональних академічних консорціумів як науково-освітніх недержавних організацій, що стане черговим кроком на шляху створення високо-розвинутого громадського суспільства.

Подяка

Наукові дослідження в рамках даної статті були частково підтримані науковим грантом одному з авторів від FSA Contemporary Issues Fellowship Program, що супроводжувався Відділом у справах освіти і культури (Bureau of Educational and Cultural Affairs) Державного департаменту США (US Department of State) згідно з Актом підтримки СВОБОДИ (FREEDOM Support Act), і адмініструвався IREX (International Research & Exchange Board). Ці організації не несуть відповідальності за точку зору авторів, наведену в даній статті.

Автори також щиро вдячні Deutscher Akademischer Austausch Dienst (DAAD), Німеччина за часткову підтримку даного дослідження шляхом надання наукових грантів одному з авторів в 2000 році та в 2010-2011 навчальному році.

Персональну подяку автори також висловлюють директору Центру міжнародної освіти (Сен-

ter for International Education) Назаретового коледжу (Nazareth College), Dr. George Eisen (Рочестер, Нью-Йорк, США), професору Клівлендського державного університету (Cleveland State University,) Dr. Daniel Simon (Клівленд, Огайо, США) та професору Рурського університету Бохума (Ruhr-University Bochum) Dr. Brigitte Werners (Бохум, Німеччина) за можливість обговорення і конструктивної корекції результатів наукових досліджень.

Джерела

1. Романовський Г.Ф., Кондратенко Ю.П. Взаємозв'язок завдань Регіонального міжвузівського центру з проблемами суднобудування // Матеріали міжнародного симпозіуму «Проблеми суднобудування: стан, ідеї, рішення», Миколаїв, Україна, 1997. – с. 44-45.
2. Кондратенко Ю.П. Основні напрямки і перспективи багатовекторної неперервної освіти // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Вип. 7. Педагогічні науки. – Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – с. 77-80.
3. Кондратенко Ю.П. Проблеми і перспективи неперервної багатовекторної освіти в Україні // Праці Міжнародної конференції “Суднобудування: освіта, наука, виробництво”, Т.1, Миколаїв, УДМТУ, 2002. – с. 52-53.
4. Кондратенко Ю.П. Регіональні міжвузівські центри: аспекти багатовекторної неперервної освіти // Технічні вісті, 1(16), 2(17), 2003, с.36-39.
5. Kondratenko Y.P. Exchange Academic Opportunities for Students in the Framework of Regional Inter-Institutional Cooperation // State and Perspectives of modern Scientific-Education Computer Technologies Development, Conference Proceedings, Nov. 14-15, Mykolaiv, Ukraine, 2003, pp.10-13.
6. Consortia and Interinstitutional Cooperation. Ed. by D.C. Neal. American Council on Education and Macmillan Publishing Company, New York, 1988, 215 p.
7. Cultures of Cooperation: The Future Role of Consortia in Higher Education. Conference Proceedings, November 11-13, 1999, Amherst, USA, 47 p.
1. Academic Policies: Procedure Handbook. – Nazareth College, Effective Fall 2003, Rochester, USA, 67 p.
2. Best Practices in Higher Education Consortia: How Institutions Can Work Together. L. G. Dotolo, J. T. Strandness (Editors). New Directions for Higher Education. No. 106, Volume XXVII, Number 2, Martin Kramer, Editor-in-Chief, San Francisco: JOSSEY-BASS PUBLISHERS, 1999. – 128 p.
3. Consortia and Interinstitutional Cooperation. Ed. by D.C. Neal. American Council on Education and Macmillan Publishing Company, New York, 1988, 215 p.
4. Cultures of Cooperation: The Future Role of Consortia in Higher Education. Conference Proceedings, November 11-13, 1999, Amherst, USA, 47 p.
5. Emilio, B.-M.R. A Description, Analysis, and Evaluation of the Financial Structure of Four Private Universities in the Consortium of Universities of the Washington Metropolitan Area between 1973-74 and 1982-83.- .Dissertation for the degree of Doctor of Education.- George Washington University .- Florida, USA.- 1984, 435 p.
6. Five Colleges: Five Histories //Ronald Story (Ed.),Published by Five Colleges, Inc., and Historic Deerfield, Inc., Distr. by the University of Massachusetts Press, Amherst, 1992, 138 p.
7. Kondratenko Y.P. Main directions and future of continuous multi-vector education, in: Pedagogy, Scientific Proc. of MSHU, Vol.7, 2002, Mykolaiv, MSHU, No. 7, pp. 77-80.
8. Kondratenko Y.P. Problems and future of multi-vector continuous education in Ukraine// Proc. of International conference “Shipbuilding: education, science, production”, Vol.1, Mykolaiv, USMTU, 2002, pp. 52-53.
9. Patterson, F. Colleges in Consort: Institutional Cooperation Through Consortia, San Francisco-Washington-London: JOSSEY -BASS PUBLISHERS, 1974,182 p.
10. Schmidt, Mark A. Modeling the Adaptive Process of Consortia in Higher Education: A Structural Equation Modeling Approach. Dissertation for the-degree of Doctor of Philosophy, The Florida State University, College of Education, USA, 2000. - 455 p.